

SYLABY PRE KREDITOVÝ SYSTÉM ŠTÚDIA

Učiteľ: doc. PhDr. Ivan BURAJ, PhD.

Názov kurzu: Sociálna a politická filozofia

Semester: ZS/LS

Odporúčany semester 1-5

Prerekvizity: 0

Vyučujúci jazyk: slovenský

Kredity/ hodiny: 4/3

Forma výučby: P/S

Formy hodnotenia: účasť a aktívna práca (najmä na seminároch), kontrolný test a skúška

Spôsob hodnotenia: váha priebežného / záverečného hodnotenia: 60/40%

Stručná charakteristika kurzu: Zmapovanie a analýza najpodstatnejších tém v dejinách sociálnej filozofie, ako je pojem spoločnosti, vzťah jednotlivca a spoločnosti (obce, štátu), holizmu a individualizmu, pojem ľudskej prirodzenosti, teórie spoločenskej zmluvy a demokracie, problém autority, moci, sociálnej spravodlivosti atď. Konkrétne filozofické postavy a ich filozofické príbehy tu potom budú „slúžiť“ len ako pozadie pre interpretáciu daného problému.

Podmienky k udeleniu kreditov

1. **Povinná účasť** na všetkých seminároch, pričom vyučujúci môže ospravedlniť maximálne 2 neúčasti, resp. vo výnimočnom prípade 3 neúčasti na seminároch. V prípade neúčasti (z akýchkoľvek dôvodov) poslucháč je povinný najbližší seminár ospravedlniť svoju neúčasť a kompenzovať ju výpiskami (konspektom) z preberanej látky na hodine, na ktorej chýbal.

2. **Aktivita na seminároch.** Poslucháč si vopred vyhotoví písomnú prípravu (minimálne 5 strán rukou) na zadanú tému semináru, ktorú potom prezentuje na hodine. Okrem toho sa aktívne zapája do diskusie. V prípade nízkej aktivity jednotlivých študentov alebo celej skupiny počas dvoch a viacerých seminárov, si učiteľ vyhradzuje právo, preveriť pripravenosť študentov aj iným spôsobom: kontrolné „minitesty“, povinné konzultácie, seminárne práce a pod.

3. **Úspešné absolvovanie záverečného kontrolného testu** (nie horšie ako E). V ňom sa zvyčajne kladie 5 otázok, ktoré zodpovedajú otázkam a problémom preberaných na seminároch a prednáškach. Každá otázka je hodnotená 2 bodmi, pričom za získaných 10 a 9 bodov dostane študent známku A, za 8 bodov známku B, za 7-6 bodov C, za 5-4 bodov D, za 3-2 bodov E a KT s 1-0 bodmi je klasifikovaný známkou nedostatočne Fx.

4. **Úspešné absolvovanie záverečnej ústnej skúšky** (t.j. minimálne hodnotená známkou E, pričom podmienkou pripustenia na skúšku je úspešné absolvovanie záverečného kontrolného testu, t.j. s minimálnou hodnotou „E“).

V prípade nesplnenia jednej z týchto podmienok môže učiteľ stanoviť náhradné podmienky: za neúčasť na viacerých seminároch (vid' Podmienky/1), za nízku aktivitu až pasivitu vypracovanie seminárnej práce v rozsahu min. 10 strán a v prípade nevyhovujúcej známky zo záverečného kontrolného testu.

V konečnom hodnotení učiteľ prihliada na všetky podmienky, ale rozhodujúce sú posledné dve: kontrolný test a ústna skúška.

Základná literatúra k jednotlivým témam (poradie podľa abecedného zoznamu autorov):

Aristoteles: Politika. Bratislava: Pravda 1988.

Aristoteles: Etika Nikomachova. Bratislava: Kalligram 2011.

Hegel: Filozofia dejín. In: Antológia z diel filozofov zv.6. Bratislava: EPOCH 1970.

Hobbes: O občanu. In: Výbor z diela. Praha: Svoboda 1988.

Locke: Druhé pojednání o vládě. Praha: Svoboda 1992.

Marx: Nemecká ideológia. Ekonomicko-filozofické rukopisy. In: Antológia z diel filozofov zv.10. Bratislava: Pravda 1977.

Mill, J.S.: O slobode. Bratislava: Iris 1995.

Montesquieu: Duch zákonov. Bratislava: Tatran 1989.

Platon: Štát (Ústava). In: Dialógy 2, Bratislava: Tatran 1990.

Rousseau: O spoločenskej zmluve alebo o princípoch politického práva. Bratislava: Kalligram 2010.

Tocqueville, A.: O demokracii v Amerike. I. a II. zväzok. Bratislava: Kalligram 2006.

Harmonogram výučby:

I Úvodný seminár: oboznámenie s obsahom kurzu, s literatúrou, s podmienkami udelenia kreditov

II. Spoločnosť a jednotlivec. *Čo je spoločnosť? Spory o povahe spoločnosti: individualizmus a holizmus, vojnový a zmluvný model. (Buraj prednáška). Millova kritika modernej spoločnosti: jej hlavné charakteristiky.*

Základná literatúra:

Locke, Druhé pojednání o vládě, str. 30-42; ; Mill. O slobode, III. kapitola str. 53 – 69.

Doplňková literatúra:

Vladimír Drozda. Jednotlivec a spoločnosť: individualizmus alebo holizmus? In: *Buraj, I. a kol. (1993, 1998): Sociálna filozofia. Vybrané kapitoly a texty.* Bratislava. Univerzita Komenského.

III. Idea sociálneho poriadku. Hľadanie „ideálneho“ politického usporiadania. *Na čo je dobrý sociálny poriadok? (Na čo sú dobré ideály? Čo je sociálny ideál a čím sa líši od sociálnej utópie? (Buraj-prednáška). Platónov „ideálny štát“ (opis, hlavné charakteristiky, úlohy strážcov, len ideál alebo realita?). Aristotelove rozlíšenie absolútnej a relatívne najlepšej ústavy (hlavné rozdiely). Relatívne najlepšia ústava, jej základné charakteristiky?*

Základná literatúra:

Platón. Štát. In: Dialógy 2, str. 158 – 179 (449 A – 466 D) a 186 – 188 (471 C-D – 473 A-B); Aristoteles. Politika, str.124 –128, 142-147 (Štvrtá kniha, 1-3 a 11-12 kap.).

Doplňková literatúra:

Novosád, F. Sociálny poriadok ako zlučiteľnosť koordinácií. In: časopis *Filozofia* 1994, č.10. A(lebo): Sartori, G.: Teória demokracie. Bratislava: Archa 1993, str. 60 – 87.

IV. Vznik a podstata štátu. Teória spoločenskej zmluvy. Problém ľudskej prirodzenosti. *Miesto a úloha štátu v spoločnosti (Buraj-prednáška). Rozpory v otázke o pôvode štátu medzi Aristotelom a Hobbesom. Druhy štátu (Hobbes). Pojem ľudskej prirodzenosti (Aristoteles-Hobbes). Prirodzený stav, prirodzený zákon, prirodzené práva (Hobbes). Nevyhnutnosť uzatvorenia spoločenskej zmluvy (Hobbes)*

Základná literatúra:

Aristoteles. Politika (Prvá kniha, 1-3 kap.), str.19 -23; Hobbes, T. O občanu (1-2, 5. kap.). In: Výbor z diela, str. 133-154, 172-177

Doplňková literatúra:

Buraj, I. Kategórie prirodzeno-právnych teórií. In: Brnianske prednášky Brno : Masarykova Univerzita, 2003.

V. Podstata moci. Problém suverenity (zvrchovanosti) a del'by moci.

Podstata moci a mocenských vzťahov. Niektoré teórie moci (Buraj-prednáška) Polemika Rousseaua s Aristotelom o povahe moci. Čo je suverénnou mocou podľa Rousseaua a aké sú jej hlavné vlastnosti? Hranice zvrchovanej moci (Rousseau). Zdôvodnenie del'by moci (Montesquieu).

Základná literatúra:

Aristoteles. Politika (Prvá kniha, 5-7 kap.), str. 26-31; Rousseau, J.J. O spoločenskej zmluve (Prvá. kniha, 3. kap.) str. 30-31, (Druhá. kniha, 1-4. kap.), str. 49-57; Montesquieu, Ch. Duch zákonov (Jedenásta kniha, 1-6. kap.), str. 205-212.

Doplňková literatúra:

Buraj, I. Moc-autorita-sloboda. In: *Buraj, I.. a kol. (1993, 1998): Sociálna filozofia. Vybrané kapitoly a texty.* Bratislava. Univerzita Komenského.

VI. Sociálna spravodlivosť.

Čo je sociálna spravodlivosť? Kritika sociálnej spravodlivosti. Niektoré súčasné teórie spravodlivosti (Buraj- prednáška) Platónove ponímanie spravodlivosti (čo je podľa neho spravodlivosť? – stručná definícia spravodlivosti, spravodlivosť v štáte, spravodlivosť v duši-jednota a rozdiely medzi nimi), Aristotelovské chápanie spravodlivosti (rozdeľovacia a vyrovnávajúca spravodlivosť, hlavné rozdiely medzi nimi, aktuálny význam tohto odlišenia vzhľadom na dve vízie štátu- socialistickú a liberálnu)

Základná literatúra:

Platón. Štát. In: Dialógy 2, 134 – 156 (427 D – 445 A); Aristoteles. Etika Nikomachova (Piata kniha, 1-9 kap.), str. 130 – 145.

Doplňková literatúra:

Hohoš, L.. Spravodlivosť, právo, právny štát. In: *Buraj, I. a kol. (1993, 1998): Sociálna filozofia. Vybrané kapitoly a texty.* Bratislava. Univerzita Komenského.

VII. Teória a prax demokracie.

Čo je demokracia (Buraj-prednáška)? Platónske učenie o vzniku a podstate demokracie. Druhy demokracie podľa Aristotela. Jeho ponímanie zvláštnosti demokracie. Rousseauovské zdôvodnenie praktickej neuskutočniteľnosti demokracie. Niektoré súčasné teórie demokracie (Buraj – prednáška).

Základná literatúra:

Platón. Štát In: Dialógy 2, str. 277 – 288 (555 B – 563 E); Aristoteles. Politika, 129 – 134 (Štvrtá kniha, 4 kap.), str. 203 – 214 (Šiesta kniha, 1-5. kap.); Rousseau. O spoločenskej zmluve (Tretia kniha, 3-5. kap.), str. 89 – 92.

Doplňková literatúra:

Sartori, G. Teória demokracie. Bratislava. Archa 1993., str. 5-21.

VIII-IX. Politická rovnosť a sloboda.

Vzťah rovnosti a slobody v dejinách (Tocqueville). Pozitívne a negatívne ponímanie slobody (Berlin). Tocquevillove ponímanie rovnosti a jej dôsledky pre modernú demokratickú spoločnosť (osobitne pre slobodu a spoločenskú moc). Príčiny rastu rovnosti a uniformity modernej demokratickej spoločnosti. „Demokratický despotizmus“ (pojmem, prejavy).

Základná literatúra:

Tocqueville, A.: O demokracii v Amerike. I. a II. zväzok (4. časť, kap. 1-5; 4. časť, kap. 6-8). Bratislava: Kalligram 2006, s. 953-983; 984-1005.

Doplňková literatúra:

Berlin, I. Dva pojmy slobody. In: Berlin, I, Rawls J., Nozick, R., MacIntyre, Dworkin, R., Rorty, R.: O slobode a spravodlivosti Bratislava: Archa 1993, s. 19-34.

X. Filozofia dejín.

Ako prebiehajú dejiny? Čo je ich zmyslom? Niektoré súčasné teórie: Fukuyama vs. Huntigton. (Buraj – prednáška). Dva možné prístupy dejinám (Hegel-Marx). Povaha (podstata dejín). Ich periodizácia. Prostriedky dejín („náruživosť“, „kontrafinalita“ dejín, úloha ľudskej aktivity, „lesť“ dejín a úloha svetodejinných osobností). Cieľ dejín (miesto štátu v dejinách,

kritika prirodzeno-právnych teórií na vzťah štátu a slobody). Predpoklady dejín (Marx). Úloha materiálnej výroby a deľby práce v dejinách. Dôsledky deľby práce.

Základná literatúra:

Hegel: Filozofia dejín. In: Antológia z diel filozofov zv. 6, s. 715 – 725; Marx: Nemecká ideológia. In: Antológia z diel filozofov zv. 10, str. 111- 121.

Doplňková literatúra:

Novosád, F.: G.W.F. Hegel: dejiny a moderný štát. In: F. Novosád-D. Smreková (ed.): Dejiny sociálneho myslenia. Bratislava: Kalligram 2013.

XI. Teória odcudzenia.

Marxove chápanie odcudzenia. Základné formy odcudzenia. Komunizmus ako riešenie problému (seba)odcudzenia v dejinách („dovršený naturalizmus“ a „dovršený humanizmus“).

Základná literatúra:

Marx. Nemecká ideológia. In: Antológia z diel filozofov zv. 10, str. 121 – 122; Marx. Ekonomicko – filozofické rukopisy. In: Antológia z diel filozofov zv. 10, str. 57 – 73.

Doplňková literatúra:

Ojzerman, T.I.: Utváření marxistické filozofie. Praha. Svoboda 1978, str. 269 – 284).

XII. Záverečný kontrolný test